

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету Бугерко Ярослави Миколаївни на дисертацію Лазарука Андрія Франковича «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.091 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

1. Актуальність теми.

Проблема особистісного та професійного самовизначення студентської молоді набуває особливої значущості в сучасних умовах, що характеризуються зростанням екзистенційної невизначеності й трансформацією ціннісних орієнтацій. Відтак майбутні фахівці соціономічних професій, зокрема психологи, стикаються з необхідністю усвідомленого вибору життєвих і професійних стратегій, що ґрунтуються на внутрішніх цінностях, індивідуальних смислах та персональній відповідальності за власну життєву траєкторію. При цьому фахова підготовка майбутніх психологів у закладах вищої освіти дедалі більше орієнтується не лише на формування компетентностей, а й на розвиток здатності до відповідального, рефлексивного, ціннісно зумовленого самовизначення.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що проблема самовизначення майбутніх психологів розглядається переважно крізь призму їх мотивації, фахових знань або професійно-рольових чинників, без належного урахування аксіопсихологічних детермінант, які визначають внутрішню логіку персонального вибору, його смислове наповнення та особисті наслідки. Не розглядається вчинок самовизначення як цілісний психологічний феномен, котрий інтегрує ситуаційні обставини, гуманістичну мотивацію, активну діяльність суб'єкта та рефлексивне переосмислення наслідків обраного шляху для подальшої самореалізації. Відтак актуальним є аналіз вчинку самовизначення майбутніх психологів на підґрунті аксіопсихологічного підходу, що дозволяє розкрити роль цінностей як внутрішніх регуляторів особистісно-

професійного розвитку, фахового становлення та здійснення життєвого вибору. Дослідження А.Ф. Лазарука «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» спрямоване на заповнення саме таких теоретико-методологічних прогалин, поглиблення наукових уявлень про вчинкову природу самовизначення та обґрунтування психологічних умов його актуалізації в процесі професійної підготовки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у кваліфікаційній науковій праці, характеризуються належним рівнем теоретичного й емпіричного обґрунтування. Достовірність отриманих результатів забезпечується ґрунтовним аналізом широкого кола вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що репрезентують сучасний стан дослідження проблеми самовизначення особистості та його аксіопсихологічних детермінант.

Логіка побудови дисертації, послідовність викладу матеріалу, внутрішня узгодженість теоретичних положень та емпіричних результатів, а також системність проведених узагальнень у висновках до розділів і загальних висновках засвідчують цілісність роботи та її концептуальну завершеність. При цьому обґрунтованість емпіричних результатів дослідження підтверджується використанням адекватного діагностичного інструментарію та комплексу математико-статистичних методів обробки даних, що відповідають меті, завданням і логіці роботи. Застосування кількісного та якісного аналізу отриманих даних забезпечує валідність, надійність і репрезентативність висновків, а також дає змогу вважати сформульовані положення й запропоновані рекомендації науково аргументованими й практично значущими.

3. Наукова новизна результатів дослідження.

У дисертаційному дослідженні А. Ф. Лазарука вперше здійснено цілісний психологічний аналіз вчинку самовизначення майбутніх психологів як складного особистісного утворення, що формується у процесі їх освітньо-професійної підготовки та спричинюється системою індивідуально значущих цінностей і смислів. Науково обґрунтовано авторське розуміння вчинку самовизначення як інтегративного психологічного феномену, що поєднує

ситуаційні умови, мотиваційно-ціннісні засади, активну позицію суб'єкта та рефлексивне осмислення наслідків здійсненого вибору.

Отримано нові емпіричні дані щодо особливостей вчинку самовизначення майбутніх психологів, з'ясовано специфіку взаємозв'язків між компонентами вчинкової активності особистості та показниками її ціннісно-смислової сфери. Вперше доведено, що рівень рефлексивного усвідомлення ціннісних орієнтацій і сенсу життя постає системоутворювальним чинником готовності до здійснення акту самовизначення та визначає якісні характеристики професійного вибору.

Подальшого розвитку набули наукові уявлення про психологічні механізми самовизначення майбутніх психологів у контексті професійного становлення, зокрема уточнено роль аксіопсихологічних чинників у цьому процесі. Результати дослідження розширюють теоретичні засади аксіопсихології та психології вчинку, поглиблюючи розуміння самовизначення як ціннісно зумовленого акту особистісно-професійного вибору.

4. Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Лазарука А.Ф. – завершене наукове дослідження, що відображає високий рівень обґрунтованості, системності та логічної цілісності. Її структура відповідає встановленим вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 «Психологія» і забезпечує послідовне, комплексне розкриття проблеми аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (теоретичного, методологічного та емпіричного), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальна кількість сторінок роботи – 373, з них 200 сторінок – основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 25 рисунків та 131 сторінку додатків, що свідчить про проведену автором аналітичну роботу та наочне відображення отриманих результатів.

Вступ дисертації обґрунтовує актуальність проблеми дослідження. Автор наголошує, що в умовах глобальних змін, соціальної нестабільності та інформаційного перевантаження проблема самовизначення особистості набуває особливої суспільної значущості. Проведено детальний аналіз феномену «розмитості» ідентичності, фрагментарності постмодерної культури та втрати

стабільних орієнтирів, що ускладнює процес самовизначення студентської молоді. Підкреслюється роль особистості як ініціативного суб'єкта, здатного до рефлексії та відповідального вибору власного життєвого шляху.

Перший розділ присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних засад вказаного дослідження. Розглянуто базові теоретичні підходи до трактування самовизначення особи та проведено науково-психологічне осмислення вчинку самовизначення. Акцентовано, що вчинок самовизначення є осередком суб'єктності людини, проявом її активності, творчості та здатності до рефлексії. Висвітлено взаємозв'язок ціннісно-смислової сфери із процесом професійного самовизначення особистості, показано роль базових цінностей, індивідуальних смислів та життєвих сенсів у формуванні та актуалізації вчинку самовизначення. Систематизовано наукові погляди провідних вітчизняних і зарубіжних психологів, котрі вивчали феномен самовизначення, вчинку, ціннісно-смислової сфери та особистісного саморозвитку суб'єкта.

Другий розділ зосереджено на виокремленні концептуальних засадах пізнання аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів. Автор обґрунтовує аксіопсихологічні передумови становлення такого вчинку, визначає концептуальні параметри дослідження та розробляє повновагому теоретичну модель, що забезпечує комплексне розуміння змісту, структури, чинників та механізмів реалізації вчинку самовизначення, його аксіопсихологічного узмістовлення в майбутніх психологів. Представлено методологічні засади роботи, включно із системним, діяльнісним, суб'єктним, синергетичним, учинковим, вітакультурним підходами, що дають змогу цілісно охарактеризувати й емпірично вивчити аналізоване психологічне явище.

Третій розділ відображає результати емпіричного дослідження, що проводилось на базі декількох закладів вищої освіти за участю 398 студентів спеціальності 053 Психологія. Детально проаналізовано структурно-змістові характеристики вчинку самовизначення здобувачів, проведено кількісний та якісний аналіз його аксіопсихологічних детермінант, а також подано практичні рекомендації щодо актуалізації вчинку самовизначення майбутніх психологів. Використання комплексу психодіагностичних методик, сучасних статистичних

методів обробки даних, контент-аналізу забезпечило високу надійність та належну обґрунтованість результатів дослідження.

Висновки до розділів та загальні висновки систематизують результати теоретичного та емпіричного дослідження, підтверджують досягнення мети і виконання завдань дисертації. Автор доводить, що вчинок самовизначення є смислоутворювальним чинником формування ціннісно-смислової сфери студентів і визначає ефективність їх освітньо-професійного становлення.

Таким чином, зміст дисертації Лазарука А. Ф. демонструє відповідність нормативним вимогам до обсягу, логіки викладу, наукової обґрунтованості, комплексності та практичної значущості. Аналізована дисертаційна робота характеризується цілісністю структури, узгодженістю теоретичних і емпіричних частин, високим рівнем наукової новизни та апробації, що забезпечує її наукову цінність і можливість використання результатів як у підготовці майбутніх психологів, так і в практичній діяльності фахівців закладів вищої освіти.

5. Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи.

Результати дослідження Лазарука А. Ф. мають значне практичне значення для психологічної науки, освітньої практики та підготовки майбутніх фахівців у галузі психології в закладах вищої освіти. На підставі аналізу теоретичних і емпіричних даних в дисертації сформульовано практичні рекомендації щодо актуалізації та підтримки вчинку самовизначення студентів, що можуть бути застосовані у професійній підготовці таких фахівців в закладах вищої освіти.

Розроблена теоретична модель аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення дає змогу викладачам психологічних дисциплін системно оцінювати ступінь сформованості професійної та особистісної ідентичності студентів-психологів, визначати рівень усвідомленого фахового вибору та відповідальності за власний життєвий і професійний шлях.

Практичне значення роботи полягає також у можливості використання її результатів для розробки тренінгових програм та психопрофілактичних заходів, спрямованих на формування у студентів ціннісно-смислової сфери та рефлексивної компетентності. Зокрема, запропоновані рекомендації можуть застосовуватися у психологічному супроводі освітнього процесу для стимулювання саморефлексії, здатності до усвідомленого вибору соціальних і

професійних ролей, формування навичок самоконтролю та спроможності до відповідального прийняття самовизначальних рішень.

Результати дослідження вказують на можливості студентів-психологів усвідомлювати ціннісно-сміслові ресурси власної особистості, аналізувати та оптимізувати власні стратегії самовизначення, планувати професійне та особистісне зростання з урахуванням внутрішніх цінностей і сенсу життя. Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на забезпечення цілісності їх фахової та особистісної ідентичності, підтримку процесу саморозвитку, самореалізації та самоздійснення студентів у межах обраної професії.

Робота має прикладне значення для організації психологічної підтримки майбутніх фахівців в закладах вищої освіти, зокрема стосовно створення програм особистісно-професійного розвитку студентів, адаптованих до сучасних соціокультурних викликів. Практичне застосування результатів дисертації сприятиме підвищенню ефективності професійної підготовки, зміцненню мотивації студентів-психологів до навчання та формуванню їх усвідомленої, відповідальної позиції щодо вибору власного життєвого шляху.

Отже, результати дослідження Лазарука А. Ф. мають конкретну практичну значущість у сфері психологічної освіти, професійного становлення майбутніх психологів, задля розвитку їх компетентності у прийнятті усвідомлених, відповідальних рішень щодо власного професійного самовизначення.

6. Повнота викладення основних результатів кваліфікаційної роботи в опублікованих працях.

Основні результати кваліфікаційної роботи Лазарука А. Ф. знайшли своє відображення у широкому спектрі наукових публікацій, що засвідчує повноту та системність викладення досліджуваних проблем у фаховій літературі. Зокрема, матеріали дослідження були представлені у 29 публікаціях, з яких 7 публікацій надруковано у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії Б, а 22 публікації у вигляді тез міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій додатково відображають результати дослідження, що підтверджує вагомий внесок автора та апробацію результатів у науковому середовищі.

Важливо, що опубліковані матеріали охоплюють усі важливі аспекти дослідження, серед яких – сутність та структура вчинку самовизначення майбутніх психологів, аксіопсихологічні детермінанти його здійснення, а також концептуальні, методологічні та практичні підходи до формування ціннісно-сміслової сфери студентів психологічних спеціальностей. Вони відображають логіку дослідження – від теоретичного обґрунтування існуючих підходів до самовизначення особи, і аж до емпіричного вивчення структурно-змістових характеристик самовизначального вчинку та визначення психологічних умов його актуалізації в процесі освітньо-професійної підготовки студентів.

Таким чином, опубліковані праці Лазарука А. Ф. охоплюють всі ключові результати дослідження, демонструють їх теоретичну обґрунтованість та емпіричну релевантність, підтверджують наукову новизну та практичну значущість роботи і забезпечують можливість використання отриманих даних у науковому, освітньому й практичному контекстах.

7. Зауваження та дискусійні питання.

Попри повноту та системність проведеного дослідження, окремі аспекти вивчення проблеми аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів залишаються предметом подальшої наукової дискусії.

1. Важливим дискусійним моментом є оцінка впливу зовнішніх факторів (сучасні соціальні трансформації, війна, цифровізація освітнього процесу та ін.) на здійснення вчинку самовизначення майбутніми психологами та складові його аксіопсихологічного у змістовлення.

2. Доцільним є аналіз особливостей взаємозв'язку аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення з іншими особистісними ресурсами студентів, які впливають на здійснення ними вчинку самовизначення, зокрема із здатністю до саморегуляції, навичками міжособистісної взаємодії, рівнем креативності, стресостійкістю, потребою в саморозвитку, та ін., що дозволяє глибше проаналізувати механізми здійснення вчинку самовизначення, а також окреслити шляхи підвищення особистісної ресурсності майбутніх психологів у процесі їх освітньо-професійного становлення.

3. Робота виграла б за наявності порівняльних даних стосовно структурно-змістових характеристик вчинку самовизначення студентів різних курсів та

рівнів освітньо-професійної підготовки, оскільки висновки свідчать про динамічний розвиток аналізованого явища.

5. Рекомендовано більш детально обґрунтувати методику актуалізації аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів у процесі їх освітньо-професійного становлення та чіткіше показати практичну застосовність запропонованих практичних рекомендацій.

Зазначені зауваження є рекомендованими і не применшують загальної якості та наукової цінності дисертаційної роботи, а мають на меті підкреслити перспективи подальшого дослідження та відкривають нові напрямки для наукових пошуків у сфері аксіопсихології та професійного самовизначення майбутніх психологів.

8. Відсутність порушення академічної доброчесності.

У представленій кваліфікаційній роботі дотримано усіх принципів академічної доброчесності. Використані у дисертації наукові джерела належним чином оформлені, а всі цитати та запозичені ідеї правильно атрибутовані відповідно до наукових стандартів і вимог, що діють у закладах вищої освіти України. Важливо, що робота не містить плагіату, фальсифікацій, некоректного використання результатів інших досліджень. Таким чином, кваліфікаційна робота Лазарука А.Ф. відповідає сучасним вимогам академічної доброчесності та етичним нормам проведення наукового дослідження, що підтверджує її обґрунтованість та авторську достовірність викладених результатів.

Висновок про відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам МОН України.

Кваліфікаційна робота Лазарука Андрія Франковича «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» за своїм змістовим наповненням, об'єктом та предметом дослідження, зробленими висновками та прикладними рекомендаціями повністю відповідає вимогам спеціальності 053 Психологія. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету «Психосоціальне деталювання суспільних та особистісних подій як технологія мислевчинання» (державна реєстрація 0123U104568).

Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним із використанням адекватних методів теоретичного й емпіричного аналізу, що забезпечило всебічне вивчення аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів. Робота вирізняється єдністю змісту, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, що підтверджує особистий внесок автора в розвиток психологічної науки. Обсяг, структура та оформлення роботи відповідають вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами і доповненнями), а також постанові Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами і доповненнями).

Враховуючи вищезазначене, автор Лазарук Андрій Франкович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент: кандидат психологічних

наук, доцент, доцент кафедри

психології та соціальної роботи

Західноукраїнського

національного університету

Ярослава БУГЕРКО

Підпис	<i>Ярослава Бугерко</i>
Завіряю:	<i>Аліна Семенівна</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	